

Fem arbetstagare som sagts upp på grund av arbetsbrist underrättade arbetsgivaren att de ogiltigförklarade uppsägningarna. Innan central tvisteförhandling hade genomförts väckte arbetsgivarorganisationen talan i Arbetsdomstolen och yrkade bl.a. att Arbetsdomstolen interimistiskt skulle förordna att arbetstagarnas anställningar skulle upphöra vid viss angiven tidpunkt. Efter att Arbetsdomstolen meddelat interimistiskt beslut genomförde parterna central förhandling varvid förbundet återtog yrkandena om ogiltigförklaring av uppsägningarna. Arbetsgivarorganisationen återkallade därefter talan i Arbetsdomstolen. Fråga om rättegångskostnadernas fördelning.

Postadress
Box 2018
103 11 STOCKHOLM
Besöksadress
Stora Nygatan 2 A och B

Telefon
08-617 66 00
Telefax
08-617 66 15
kansliet@arbetsdomstolen.se
www.arbetsdomstolen.se

Expeditionstid
Måndag-fredag
09.00-12.00
13.00-15.00

ARBETSDOMSTOLEN

BESLUT
2013-05-22
StockholmBeslut nr 44/13
Mål nr A 29/12

KÄRANDE

Sveriges Bygginstrumenter, Box 7835, 113 98 Stockholm
Ombud: advokaterna Gunnar Blomberg och Jakob Bernander,
Wistrand Advokatbyrå Stockholm KB, Box 7543, 103 93 Stockholm

SVARANDE

1. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 106 32 Stockholm
2. M.B. i Trelleborg
3. J.M. i Trelleborg
4. T.A. i Trelleborg
5. B.Å. i Trelleborg
6. D.R. i Vellinge
Ombud för 1–6: advokaten Sven Erfors, Advokatfirma DLA Nordic KB,
Box 7315, 103 90 Stockholm

SAKEN

avskrivning och rättegångskostnader

Bakgrund och yrkanden

Mellan Sveriges Bygginstrumenter (BI) och Svenska Byggnadsarbetareförbundet (förbundet) gäller kollektivavtal, det s.k. byggavtalet. Byggnadsfirman O.M. Aktieförbund (bolaget) är medlem i BI och därmed bundet av avtalet.

M.B., J.M., T.A., B.Å. och D.R. är medlemmar i förbundet. De var anställda som murare hos bolaget och sades upp från sina anställningar den 15 december 2011. Deras uppsägningstider gick ut vid olika tidpunkter under tiden den 16 januari–26 februari 2012. Till stöd för uppsägningarna åberopade bolaget arbetsbrist.

Av 34 § andra stycket anställningsskyddslagen följer att uppkommer det tvist om en uppsägnings giltighet, upphör inte anställningen till följd av uppsägningen förrän tvisten har slutligt avgjorts. Alla fem arbetstagarna underrättade den 19 december 2011 bolaget om att de ogiltigförklarade uppsägningarna. Tvist om uppsägningarnas giltighet hade alltså uppstått. Lokal tvisteförhandling genomfördes den 3 januari 2012 utan att parterna kunde enas.

BI och bolaget väckte därefter, den 13 februari 2012, talan i Arbetsdomstolen mot förbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundet Skåne och ovan angivna medlemmar i förbundet. Arbetsgivarparterna yrkade att Arbetsdomstolen skulle förklara att uppsägningarna av arbetstagarna var sakligt grundade och

att de därför var giltiga. De yrkade vidare att Arbetsdomstolen skulle interimistiskt förordna att arbetstagarnas anställningar skulle upphöra vid respektive arbetstagares uppsägningstids utgång eller vid den senare tidpunkt som Arbetsdomstolen bestämde. Som grund för talan anfördes sammanfattningsvis att arbetsbrist förelåg och att omplaceringsmöjligheter saknades. Som grund för att yrkandena om interimistiskt förordnade kunde prövas av Arbetsdomstolen, trots att enbart lokal förhandling förevarit, åberopades regleringen i 4 kap. 7 § tredje stycket arbetstvistlagen.

Arbetsdomstolen avvisade dels den talan som väckts av bolaget, dels den talan som väckts mot Svenska Byggnadsarbetareförbundet Skåne och utfärdade därefter stämning.

Central förhandling påkallades av förbundet den 22 februari 2012.

Förbundet och de fem arbetstagarna bestred de interimistiska yrkandena och anförde sammanfattningsvis att bolaget inte hade fullgjort sin omplaceringskyldighet och att det därmed inte var mer eller mindre uppenbart att det förelåg saklig grund för uppsägningarna. Svarandena angav att de inte kunde ta ställning till fastställelseyrkandet då central förhandling ännu inte hade genomförts.

Talan såvitt avsåg B.Å. återkallades den 14 mars 2012, då denne lämnat sin anställning den 27 februari 2012. BI gjorde gällande att frågan om rättegångskostnaderna i den delen var beroende av den slutliga utgången i målet.

BI anförde i skrift den 14 mars 2012 att bolaget, innan uppsägningarna vidtogs, hade undersökt om det fanns några lediga arbeten som de aktuella arbetstagarna hade tillräckliga kvalifikationer för, varvid hade konstaterats att så inte var fallet. BI redovisade i skriften detaljerat för de lediga arbeten som hade funnits inom både arbetarområdet och tjänstemannaområdet och beslut om anställningar som fattats och anförde att slutsatsen av genomgången var att det hade saknats omplaceringsmöjligheter.

Förbundet anförde bl.a. att det material som BI redogjort för i Arbetsdomstolen inte hade presenterats vid någon av de förhandlingar som förevarit samt att den normala förhandlingsordningen borde följas och att materialet därför borde gås igenom vid den kommande centrala förhandlingen.

Arbetsdomstolen fann i beslut den 30 mars 2012 att det, vid en bedömning av vad som dittills framkommit i målet, var mer eller mindre uppenbart att uppsägningarna var sakligt grundade. Arbetsdomstolen förordnade därför, för tiden intill det slutliga avgörandet, att M.B:s, J.M:s, T.A:s och D.R:s anställningar skulle upphöra den 30 mars 2012. Arbetsdomstolen beslutade därefter, den 23 april 2012, att målet skulle vilandeförklaras i väntan på att förhandling rörande tvistefrågan, enligt 4 kap. 7 § första stycket arbetstvistlagen, slutförts.

Central förhandling, som alltså hade påkallats den 22 februari 2012, genomfördes den 27 juni 2012. Förbundet förklarade sig då nöjt med den omplaceringsutredning som hade presenterats och återkallade samtliga yrkanden om ogiltigförklaring av arbetstagarnas uppsägningar samt om ekonomiskt och allmänt skadestånd. Förhandlingen avslutades formellt den 25 september 2012 i och med att förhandlingsprotokollet då justerades.

BI har därefter, den 18 oktober 2012, återkallat resterande talan i målet. Enligt BI fanns det inte längre något intresse att vidhålla fastställelseyrkandena eftersom förbundet återkallat sina yrkanden om ogiltigförklaring och den tidsfrist om två veckor som följer av 40 § anställningsskyddslagen löpt ut.

BI har yrkat att förbundet ska ersätta BI för dess för rättegångskostnader med 336 250 kr för ombudsarvode motsvarande 92,5 timmars arbete.

Förbundet har anfört att det inte har någon erinran mot att målet avskrivs, men har bestritt BI:s kostnadsyrkande och för egen del yrkat ersättning för rättegångskostnader med 245 000 kr för ombudsarvode.

Parterna har i rättegångskostnadsfrågan anfört i huvudsak följande.

BI

Det föreligger särskilda skäl, enligt 18 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken, för att förbundet ska ersätta BI för dess rättegångskostnader.

Situationen är att likställa med det fall att svaranden efter talans väckande fullgör det anspråk som gjorts gällande i rättegången. Det har saknats anledning för BI att vidhålla sin fastställsetalan eftersom syftet med talan uppnåtts då B.Å. lämnade sin anställning den 27 februari 2012, dvs. efter att stämning utfärdats, och då förbundet återkallat yrkandena om ogiltighet av uppsägningarna beträffade övriga fyra arbetstagare. Förbundets återkallelse av ogiltighetsyrkandena har skett långt efter det att talan väckts. Även om situationen inte är att jämställa med att gäldenären i ett kravmål erlägger full betalning föreligger ändå särskilda skäl för att förbundet ska ersätta BI för rättegångskostnader. Förbundets återkallelse av ogiltighetsyrkandena är i vart fall ett sådant förhållande att ett vidhållande av talan är meningslös och alla omständigheter talar för att Arbetsdomstolen, om saken hade prövats, skulle ha bifallit käromålet.

Förhandlingar om den aktuella arbetsbristen påbörjades i juni 2011 och avslutades i december samma år och har därefter fortsatt i de tvisteförhandlingar som förts om uppsägningarna. Bolaget har under förhandlingarna redogjort för den omplaceringsutredning som genomförts och de överväganden som gjorts. Det finns ingen skyldighet för en arbetsgivare att presentera samtliga överväganden som görs under en omplaceringsutredning. Bolaget har innan uppsägningarna skedde och redan vid den lokala förhandlingen tillställt förbundet ett omfattande material. Förbundet har under förhandlingarna om driftsinskränkningarna i princip uteslutande argumenterat kring

arbetsbristen i sig och ifrågasatt bolagets anlitan­de av entreprenörer och inhyrd arbetskraft och endast i generella ordalag hävd­at att någon omplacering­sutredning inte genom­förts. Förbundet har inte någon gång sedan juni 2011 pekat på något arbete som någon av de uppsagda arbetstagarna skulle ha haft tillräckliga kvalifikationer för. Den omplacering­sutredning som arbetsgivarsidan genom­förde var alltså inte knapp­händig eller undermålig. Hanteringen av den aktuella neddragningen har komplicerats av att förbundet utnyttjat sin möjlighet att genom tolkningsföretråde genomdriva att en s.k. arbetstagarkonsult tillsattes. Inte ens arbetstagarkonsulten har motsagt upp­giften om att arbetsbrist förelåg. Det är inte riktigt, som förbundet påstår, att de upp­gifter som lämnats in till Arbetsdomstolen inte presenterades vid för­handlingarna. Materialet som sådant presenterades inte men innehållet i detta presenterades under den lokala förhandlingen. Om det skulle vara som för­bundet påstår att omplacering­sutredningen presenterats först i Arbetsdom­stolen borde förbundet återkallat sina yrkanden om ogiltigförklaring av upp­­sägningarna när det fått del av materialet. Förbundet vidhöll dock sina yrkanden.

Om det skulle vara så att förbundet inte uppfattat att någon omplacering­­utredning utförts, vilket bestrids, föreligger i vart fall skäl att kvitta kostna­derna enligt 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken.

Arbetsgivarsidan har fört sin fastställ­setalan eftersom förbundet, mot bättre vetande, har yrkat ogiltighet och därmed utnyttjat den processuella fördel som finns för arbetstagar­sidan enligt anställningsskyddslagen. Det har varit fråga om ett otillbörligt utnyttjande av regelsystemet. Arbetsgivarsidan har haft fog för att driva sin fast­ställ­setalan i domstolen parallellt med att tvisteförhandlingarna fördes och har på intet sätt förhalat genomförandet av den centrala förhandlingen.

Det har funnits starka ekonomiska skäl att föra talan eftersom anställningarna annars skulle ha upphört först i september 2012, efter att den centrala för­handlingen genom­förts, och inte vid tidpunkten för Arbetsdomstolens inte­rimistiska beslut, den 30 mars 2012. Arbetsgivarsidan har besparats löne­kostnader om ca 1,3 miljoner kr.

Vid bedömningen av storleken på ombudsarvodet ska beaktas att en sådan här fast­ställ­setalan med interimistiska yrkanden såvitt känt inte tidigare har prövats och att det därför krävts en omfattande utredning samt en precis argumentation. För att nå framgång med det interimistiska yrkandet har BI varit tvunget att visa att det var mer eller mindre uppenbart att det förelåg saklig grund för uppsägningarna inför den interimistiska prövningen. Målet har komplicerats av att det enligt praxis inte är klarlagt i vilken omfattning arbetsgivarsidan, utöver att genomföra en omplacering­sutredning, även är skyldig att dokumentera och presentera utredningen under förhandlingar om driftsinskränkning.

Förbundet

Det föreligger inte särskilda skäl att frångå huvudregeln, enligt 18 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken, att den part som återkallat sin talan ska ersätta motparten för hans rättegångskostnad. BI ska därför betala förbundet för dess rättegångskostnader.

Förbundet framförde, på uppdrag av arbetstagarna, yrkanden om ogiltigförklaring eftersom det underlag som presenterades i samband med uppsägningarna var så knapphändigt att det inte gick att bedöma om det förelåg saklig grund för uppsägningarna. Någon omplaceringsutredning presenterades inte vid den lokala tvisteförhandlingen. Även arbetstagarkonsulten anförde att "en ordentlig omplaceringsutredning borde ha gjorts". Först därefter har arbetsgivarsidan verkställt ett flertal utredningar och bl.a. presenterat en komplett omplaceringsutredning som getts in till Arbetsdomstolen. Detta material borde ha presenterats vid de lokala förhandlingarna. BI har därmed, i stället för att genomföra sedvanliga fackliga förhandlingar, valt att presentera denna utredning i domstolen. Att BI nu även yrkar ersättning för sina rättegångskostnader innebär att BI försöker få ersättning för arbete och utredningskostnader som arbetsgivarsidan normalt skulle ha haft under de sedvanliga förhandlingarna som ska föras mellan parterna.

Förbundet begärde central förhandling den 22 februari 2012 men först efter det att skriftväxlingen om det interimistiska yrkandena var klar tog BI kontakt med förbundet för att genomföra den centrala förhandlingen. Detta skedde således mer än fyra månader efter det att förbundet hade begärt central förhandling. I princip kan sägas att BI, med den inställning som förbundet intog vid den centrala förhandlingen efter att utredningarna godkänts, har inlett en process i onödan.

Skäl

Avskrivning m.m.

BI har återkallat talan och målet ska därför avskrivas från vidare handläggning. Arbetsdomstolens interimistiska beslut från den 30 mars 2012 ska inte längre gälla.

Rättegångskostnader

Rättegångsbalkens bestämmelser om rättegångskostnadernas fördelning i tvistemål gäller även i arbetstvister (se 5 kap. 3 § arbetstvistlagen).

I 5 kap. 2 § första stycket arbetstvistlagen finns en särskild regel om kvittning av rättegångskostnader. Här föreskrivs att domstolen i arbetstvister kan förordna att vardera parten ska bära sin kostnad, om den part som förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad. Bestämmelsen förutsätter att domstolen har företagit målet till avgörande i sak (se AD 1995 nr 31 och AD 2002 nr 21). Arbetsdomstolen har tillämpat bestämmelsen i ett mål där käranden återkallat sin talan efter det att Arbetsdomstolen meddelat mellan-

dom. Arbetsdomstolen anförde att den prövning som hade gjorts genom mellandomen fick anses jämställd med en prövning av målet i sak. I nu aktuellt fall har saken enbart prövats inom ramen för ett yrkande om intermistiskt förordnande. Arbetsdomstolen finner att den särskilda kvittningsregeln inte är tillämplig i detta fall utan att bedömningen av rättegångskostnadernas fördelning i stället ska ske enligt rättegångsbalkens regler.

Enligt 18 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken gäller som huvudregel att part som har återkallat sin talan ska ersätta motpartens rättegångskostnader om inte särskilda omständigheter föranleder att ersättningsskyldigheten bestäms på annat sätt. Som ett exempel på sådana särskilda omständigheter nämns i förarbetena (NJA II 1943 s. 231) att käranden återkallar sin talan på grund av att svaranden efter talans väckande har fullgjort det anspråk som gjorts gällande i rättegången. I ett sådant fall bör käranden som regel få ersättning för sina kostnader. Som ett annat exempel nämns i förarbetena att käranden återkallat sin talan t.ex. i mål om äktenskapsskillnad därför att svaranden avlidit eller, i mål om utfående av lös sak, därför att denna förstörts genom olyckshändelse eller eljest sådana förhållanden inträtt att ett vidhållande av talan är ändamålslost och det kan antas att kärandens talan skulle ha bifallits. I ett sådant fall kan kvittning komma i fråga eller i något fall kan käranden tillerkännas ersättning för sina kostnader. Exempel på avgöranden som behandlat dessa frågor är AD 1984 nr 129, 1995 nr 131 och 2002 nr 12 samt NJA 1975 s. 155 och 1980 s. 53.

BI:s återkallelse av talan har föranletts dels av att B.Å. självmant lämnade sin anställning efter att stämning utfärdats, dels av att förbundet vid den centrala förhandlingen återkallade yrkandena om ogiltigförklaring av uppsägningarna av övriga fyra arbetstagare. BI kan således sägas ha uppnått det syfte som processen avsett, dvs. att arbetstagarnas anställningar i bolaget skulle upphöra. Det har då inte heller längre funnits något intresse för BI att vidhålla sin fastställsetalan. En fastställsetalan där det saknas fastställsetalans intresse ska avvisas (se 4 kap. 6 § arbetstvistlagen). Frågan är vilken inverkan dessa omständigheter ska ha på rättegångskostnadernas fördelning i nu aktuellt fall.

Vid bedömningen bör, enligt Arbetsdomstolens mening, även regleringen i 4 kap. 7 § arbetstvistlagen beaktas. Enligt den regleringen, första stycket, får en talan inte tas upp till prövning av Arbetsdomstolen förrän förhandling, som kan påkallas enligt lagen om medbestämmandelagen eller som anges i kollektivavtal, har ägt rum rörande tvistefrågan. Syftet är att parterna under tvisteförhandlingarna ska få tillfälle att bedöma om en tvist ska underkastas rättslig prövning, att tvisten ska preciseras och förberedas innan den blir föremål för domstolsprövning samt att det i första hand bör ankomma på arbetsmarknadens parter att gemensamt söka bilägga de tvister som uppkommer. Förhandlingsreglerna i de flesta förhandlingsordningar i kollektivavtalen innebär att förhandlingar normalt ska föras på två nivåer, först lokalt och sedan centralt (se Rättegången i arbetstvister – Lagkommentar och uppsatser, utgivna av Arbetsrättsliga föreningen, 2 uppl. 2005, s. 206).

I 4 kap. 7 § tredje stycket arbetstvistlagen finns det undantag som anger att även om tvisteförhandlingarna inte är slutförda så får en talan tas upp till prövning, såvitt gäller en fråga om förordnande för tiden intill dess lagakraftägande dom eller beslut föreligger i målet. Av bestämmelsen följer vidare att sedan en sådan prövning har skett, ska målet förklaras vilande i avbidan på att förhandling slutförts och att innan sådan förhandling slutförts får målet inte slutligt prövas.

BI har bl.a. anfört att förbundet förhalat förhandlingsprocessen och under förhandlingarna mot bättre vetande och utan fog yrkat ogiltighet av uppsägningarna. Förbundet har bestritt detta och gjort gällande att arbetsgivarsidans agerande snarare inneburit att BI inlett en onödig process och anfört att den omplaceringsutredning som presenterats i Arbetsdomstolen borde ha presenterats vid den lokala tvisteförhandlingen. BI har häremot anfört att innehållet i arbetsgivarsidans utredningar presenterades redan i samband med uppsägningarna, men att materialet som sådant inte presenterades. Parterna synes således vara eniga om att ytterligare skriftligt material angående omplaceringsfrågan har presenterats av arbetsgivarsidan efter det att talan väckts i Arbetsdomstolen.

BI har i detta fall valt att använda sig av undantagsregeln i 4 kap. 7 § tredje stycket arbetstvistlagen och väcka talan innan parterna uttömt möjligheterna att lösa tvisten vid en central förhandling. Det har därmed när talan väcktes varit oklart om det slutligen, efter slutförda förhandlingar, över huvud taget skulle föreligga någon tvist om uppsägningarnas giltighet som skulle behöva rättslig prövning. Arbetsdomstolen har, som ovan beskrivits, inte ens varit behörig att avgöra tvistefrågan, fastställelseyrkandena, förrän de centrala förhandlingarna varit genomförda. Enligt Arbetsdomstolens mening går det inte heller av utredningen i målet att fastställa att förbundet vid den lokala tvisteförhandlingen utan fog hävdade att uppsägningarna inte varit sakligt grundade. Arbetsdomstolen finner med beaktande av dessa omständigheter att situationen inte är att jämställa med situationen att en svarande fullgjort det anspråk som gjorts gällande i rättegången.

Det har visserligen efter att den centrala förhandlingen genomförts och då det därefter inte längre förelegat någon tvist om uppsägningarnas giltighet inte längre funnits något intresse för BI att vidhålla sin fastställsetalan. Arbetsdomstolen finner, även här med beaktande av de processförutsättningar som föreligger i Arbetsdomstolen, att den omständigheten i sig inte motiverar ett avsteg från huvudregeln om att en återkallande part ska ersätta motpartens rättegångskostnader.

Det finns inte heller enligt Arbetsdomstolens mening förutsättningar för att kvitta kostnaderna enligt 18 kap. 3 § rättegångsbalken.

Arbetsdomstolens slutsats är alltså att BI ska förpliktas att ersätta förbundet för dess rättegångskostnader.

Förbundet har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 245 000 kr för ombudsarvode. Mot bakgrund av att det i målet enbart varit fråga om skrift-

växling, att argumentationen från förbundets sida inte varit särskilt omfattande och att målet inte företagits till slutlig prövning finner Arbetsdomstolen att yrkat arvode är för högt. Domstolen finner att ersättningen för ombudsarvode skäligen bör bestämmas till 125 000 kr.

Arbetsdomstolens ställningstaganden

1. Arbetsdomstolen avskriver målet.
2. Arbetsdomstolens interimistiska beslut från den 30 mars 2012 ska inte längre gälla.
3. Arbetsdomstolen förpliktar Sveriges Byggindustrier att ersätta Svenska Byggnadsarbetareförbundet för rättegångskostnader med 125 000 kr avseende ombudsarvode, med ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut till dess betalning sker.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Maj Johansson, Britt Angleryd, Ari Kirvesniemi (skiljaktig), Kent Johansson (skiljaktig), Sten-Ove Niklasson och Margareta Zandén (skiljaktig).

Sekreterare: Sofia Andersson

Bilaga
i mål nr A 29/12

Ledamöterna Ari Kirvesniemis, Kent Johanssons och Margareta Zandéns skiljaktiga mening

Vi är inte ense med majoriteten i fråga om rättegångskostnadernas fördelning. Vi anser att kostnaderna bör kvittas av följande skäl.

Vi anser att det är av yttersta vikt att parterna värnar om sin kollektivavtalade förhandlingsordning. Icke förty anser vi att BI just i detta fall har haft intresse av att nyttja undantagsmöjligheten i 4 kap. 7 § tredje stycket arbetsvistlagen och väcka talan innan parterna uttömt möjligheterna att lösa tvisten i en central förhandling.

Av utredningen i målet anser vi att det framgår att förbundet vid den lokala förhandlingen inte haft fog för sin ståndpunkt att omplaceringsskyldigheten inte skulle ha varit fullgjord. BI har också vunnit framgång vid den interimistiska prövningen där Arbetsdomstolen funnit att det var mer eller mindre uppenbart att uppsägningarna var sakligt grundade.

Vid den centrala förhandlingen har förbundet återkallat sina yrkanden om ogiltigförklaring. En fortsatt fastställelseprocess i Arbetsdomstolen har därmed blivit meningslös och BI har inte haft något annat val än att återkalla sin talan. Vi menar också att om tvisten hade kunnat prövas i sak hade BI sannolikt vunnit den processen.

Mot bakgrund av dessa omständigheter finner vi att det föreligger särskilda skäl att frångå huvudregeln i 18 kap. 5 § rättegångsbalken om att återkallande part ska ersätta motpartens kostnader och att det i detta fall föreligger skäl för kvittning.

Överröstade i denna del är vi i övrigt ense med majoriteten.